

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Viitotun puheen oppimateriaali -DVD

Digitaalista oppimateriaalia aikuisille

Saara Pihlainen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Saara Pihlainen	Sivumäärä 36 ja 6 liitesivua
Työn nimi Viitotun puheen oppimateriaali -DVD. Digitaalista oppimateriaalia aikuisille.	
Ohjaava opettaja Outi Mäkelä	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa laadukas oppimateriaali -DVD viitotun puheen kertaamiseen. Oppimateriaalin kohderyhmänä ovat aikuiset kuuroutuneet, huonokuuloiset sekä muut viitotun puheen käyttäjät. Oppimateriaali on suunnattu henkilöille, jotka ovat aiemmin opiskelleet viitottua puhetta ja haluavat nyt kerrata taitojaan. Materiaali on tarkoitettu itsenäiseen opiskeluun, eikä sitä ole suunniteltu osaksi jotakin tiettyä kurssia.</p> <p>Oppimateriaali koostuu kolmesta tehtäväkokonaisuudesta. Ensimmäisessä tehtävässä harjoitellaan sormituksen ymmärtämistä. Toisessa tehtävässä teemana on esittäytyminen ja kyseessä on ymmärtämisharjoitus. Kolmas tehtävä on tuottamisharjoitus. Tehtävän aiheina ovat kirjoitustulkkaus sekä induktiosilmukka.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Kuuloliitto ry. Tilaamalla työn Kuuloliitto ry halusi vastata jäsentensä toiveisiin ja tuottaa aikuisille suunnattua oppimateriaalia. Toiveena oli tuottaa digitaalista oppimateriaalia, jota on tähän mennessä ollut tarjolla niukasti.</p> <p>Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, eli kirjallisen osuuden lisäksi työhön kuuluu edellä mainittu produkti. Kirjallisessa osuudessa yhdistyvät aiheeseen liittyvä teoreettinen viitekehys sekä kuvaus produktin tuottamisprosessin kulusta. Lisäksi kirjallisessa osuudessa analysoidaan produktin onnistumista sekä sen laatua käyttäen apuna Opetushallituksen laatimia Verkko-opetuksen laatukriteereitä.</p>	
Asiasanat viittomat, digitaalinen oppimateriaali, aikuisopiskelu, itsenäinen opiskelu, viitottu puhe	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting
ABSTRACT

Author Saara Pihlainen	Number of Pages 36 + 6
Title A Learning Material DVD for Learning Signed Speech. Digital Learning Material for Adults.	
Supervisor Outi Mäkelä	
Subscriber and Mentor The Finnish Federation of Hard of Hearing, (Kuuloliitto ry), Sirpa Laurén	
Abstract <p>The aim of this thesis was to produce a good quality learning material DVD for rehearsing signed speech. The target group of this learning material are adults who are deafened, hard of hearing or who for some other reason use signed speech. This Learning material is aimed for people who have studied signed speech before and who want to rehearse their skills. The material is for self-study and it is not planned for a specific course.</p> <p>The learning material consists of three exercises. The purpose of the first exercise is to rehearse the comprehension of fingerspelling. The theme of the second exercise is introducing oneself and it is an comprehension rehearsal. The third exercise focuses on producing signed speech. The two themes of this exercise are speech-to-text interpreting and induction loop.</p> <p>The subscriber of this thesis was the Finnish Federation of Hard of Hearing (FFHOH). By subscribing this thesis FFHOH wanted to react to the wishes of their members and produce learning material for adults. The wish was to produce digital learning material, which has so far barely been available.</p> <p>This is a practice-based thesis, which means that along with the report the thesis includes also the above-mentioned product. The report combines theory and a description about the process behind the product. It also includes analysis of the quality and success of the product. The basis for the analysis is the criteria of quality for using ICT in teaching that has been created by Finnish National Board of Education.</p>	
Keywords signs, digital learning material, adult learning, self-study, signed speech	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT	6
3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	7
3.1 Työn toteutus	7
3.2 Kuuloliitto ry	8
3.3 Aiemmat tutkimukset	9
4 VIITOTTU PUHE JA SEN KÄYTTÄJÄT	10
4.1 Viitottu puhe	10
4.2 Kuuroutuneet ja huonokuuloiset	12
5 DIGITAALINEN OPPIMATERIAALI	13
5.1 Oppimateriaalin laadun arviointi	14
5.2 Kohderyhmänä aikuiset	15
5.3 Mitä on palaute?	16
6 PRODUKTIN VALMISTUSPROSESSI	17
6.1 Tehtävät	17
6.2 Viitotut tekstit	19
6.2.1 Viitotun puheen suositukset	20
6.3 Palautteenannon toteutus	21
6.4 Materiaalin kuvaaminen ja DVD:n tekninen toteutus	22
7 TULOKSET	25
7.1 Produktin laadun arviointi	25
7.1.1 Pedagoginen laatu	25
7.1.2 Käytettävyys	27
7.1.3 Esteettömyys	28
7.1.4 Tuotannon laatu	29
7.2 Vastaukset kehitystehtäviin	29
8 POHDINTA	30
LÄHTEET	33
LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Kuuloliitto ry:lle viitotun puheen oppimateriaali -DVD. Kyseessä on siis toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produkti on viitotun puheen kertaukseen tarkoitettu oppimateriaali -DVD. Materiaali on suunnattu aikuisille, erityisesti kuuroutuneille ja huonokuuloisille, mutta sitä voivat hyödyntää myös muut viitottua puhetta käyttävät henkilöt. Tarkoituksena on, että tämän oppimateriaalin avulla viitotun puheen käyttäjät voivat kerrata viitotun puheen taitojaan itsenäisesti esimerkiksi kotona. Materiaali ei ole osa isompaa opetuskokonaisuutta, vaan erillinen itsenäiseen opiskeluun tarkoitettu DVD. Kertausmateriaali tuotettiin Kuuloliitto ry:lle, jonka tavoitteena on myydä sitä sekä liiton jäsenille että muille sitä tarvitseville.

Huonokuuloisten määrä Suomessa kasvaa. Nuorilla huonokuuloisuuteen vaikuttaa lisääntynyt vapaa-ajan melu, vanhuksilla ikä. (Kuuloliitto ry 2012a.) Suomen aikuisväestöstä noin 15 prosentilla arvioidaan olevan kuulovamma ja ikäihmisten määrän kasvaessa myös kuulovammaisten määrä tulee kasvamaan, sillä iän myötä kuulonaleneman riski kasvaa. (Kuulonhuoltoliitto ry 2006, 3.) Huonokuuloisten ja kuuroutuneiden määrän kasvaessa myös viitotun puheen käyttäjämäärät kasvavat.

Tällä hetkellä viitotun puheen opetus perustuu pääasiassa opetusta järjestävien tahojen keräämiin materiaalivarastoihin, eikä esimerkiksi oppikirjoja ole juurikaan saatavilla (Kulo 2009, 5). Useimmat saatavilla olevista materiaaleista ovat suunnattu lapsille ja nuorille. Tällaisia materiaaleja ovat esimerkiksi satu- ja laulu -DVD:t, joita on tuotettu paljon opinnäytetöinä. Tarvetta olisi kuitenkin myös muunlaiselle oppimateriaalille. Tarpeesta kertoo myös kentältä tulleet toiveet aikuisille suunnatusta oppimateriaalista.

Toive aikuisille suunnatusta viitotun puheen oppimateriaalista kumpusi Kuuloliitto ry:n jäsenten keskuudesta. Kuuloliitto ry halusi vastata toiveeseen ja tilasi Humanistiselta ammattikorkeakoululta opinnäytetyönä oppimateriaali -DVD:n. Suuntaudun opinnoissani viittomakommunikaation opettamiseen ja opintojen yksi osa on oppimateriaalin tuottaminen. Tältä pohjalta kiinnostuin aiheesta. Halusin ottaa selvää millaisia mahdollisuuksia ja haasteita tietotekniikka luo digitaalisen oppimateriaalin tuottamiseen.

2 TYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa laadukasta digitaalista oppimateriaalia viitotun puheen itsenäiseen opiskeluun. Oppimateriaalin kohderyhmänä ovat kuuroutuneet ja huonokuuloiset sekä muut aiemmin viitottua puhetta opiskelleet henkilöt, erityisesti aikuiset. Produkti sisältää kolme tehtäväkokonaisuutta, joiden avulla opiskelija voi kerrata itsenäisesti viitotun puheen taitojaan. Produktin sisällöksi rajautuivat seuraavat aiheet: sormitus, esittäytyminen sekä viitotun puheen tuottamisharjoitus. Tehtäväkokonaisuudet on valittu yhdessä tilaajan kanssa. Koimme, että kolme tehtävää on sopiva määrä ottaen huomioon tuotannon lähtökohdat sekä kertausmateriaalin tavoitteen. Tavoitteena kun on taitojen kertaaminen, ei niinkään uuden oppiminen.

Viitotun puheen opiskelussa opettajan läsnäolo on suositeltavaa, mutta etenkin alkuvaiheessa erityisen tärkeää. Opettaja selvittää opiskelijalle perusasiat ja auttaa esimerkiksi käsimuotojen oikeaoppisessa tuottamisessa. (Laurén 2012.) Kyseessä oleva digitaalinen oppimateriaali on suunnattu itsenäiseen opiskeluun, jolloin opettaja ei ole läsnä. Tällöin esimerkiksi viitotun puheen tuottamiseen liittyvien virheiden huomaaminen ja korjaaminen on opiskelijan omalla vastuulla. Tästä syystä materiaali on suunnattu henkilöille, jotka jo osaavat viitottua puhetta.

Opinnäytetyön kehittämistehtävinä oli selvittää:

- Mitä pitää ottaa huomioon kun tuotettavan digitaalisen oppimateriaalin kohderyhmänä ovat aikuiset?
- Millä tavalla opiskelijalle voidaan antaa palautetta hänen toiminnastaan digitaalisessa oppimateriaalissa?

Tuotettaessa tämän opinnäytetyön produktia, pohdittiin mikä motivoi aikuisia opiskelmaan itsenäisesti ja kertaamaan taitojaan sekä millainen tekninen toteutus palvelee myös vanhempaa väestöä.

Oppimisprosessissa palautteen saamisella on suuri merkitys. Ilman sitä oppijan on vaikea kehittyä. Positiivinen palaute pitää myös oppijan motivaatiota yllä. (Rogers

2004, 55–56.) Yksi suuri haaste tämän opinnäytetyön produktin suunnittelussa olikin miten digitaalisen materiaalin kautta voidaan antaa palautetta oppijan taidoista.

Tuotteen laadukkuutta voidaan tarkastella muun muassa sisällön ja ulkoisen olemuksen kannalta. Opetushallituksen laatimat Verkko-oppimateriaalin laatuksiteerit (2006) on jaettu neljään osaan; pedagoginen laatu, käytettävyys, esteettömyys ja tuotannon laatu. Arvioin tässä toiminnallisen opinnäytetyön kirjallisessa osassa produktin laatua näiden neljän osa-alueen avulla.

3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

Tämän luvun alaluvuissa avataan tarkemmin opinnäytetyön taustalla vaikuttavia tekijöitä. Ensimmäisessä alaluvussa kerrotaan mitä tarkoittaa toiminnallinen opinnäytetyö ja miten se näkyy tässä opinnäytetyössä. Toisessa alaluvussa esitellään työn tilannut Kuuloliitto ry. Kolmannessa alaluvussa tehdään katsaus aiheeseen liittyviin tutkimuksiin.

3.1 Työn toteutus

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään; toiminnallisiin ja tutkimuksellisiin opinnäytetöihin (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2010, 7). Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Sen tavoitteena on tuottaa esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus, opastus tai vaikka jonkin tapahtuman toteuttaminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus, eli produkti, sekä kirjallinen raportointi työn kulusta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Koska tilaajan toiveena oli tuottaa konkreettista oppimateriaalia – eikä esimerkiksi kartoitus materiaaltarpeesta – on kyseessä toiminnallinen opinnäytetyö. Tämän opinnäytetyön produkti on kertausmateriaali -DVD, joka sisältää kaksi ymmärtämisharjoitusta ja yhden tuottamisharjoituksen. Harjoitusten teemoina ovat sormituksen

ymmärtäminen, esittäytyminen sekä kirjoitustulkkaukset ja induktiosilmukka. Kirjallinen raportti sisältää tietoperustaa viitotusta puheesta, digitaalisen oppimateriaalin tuottamisesta sekä kuvauksen tuotteen valmistusprosessista. Lisäksi raportissa perustellaan tuotteen valmistukseen liittyviä ratkaisuja sekä arvioidaan produktin onnistumista.

3.2 Kuuloliitto ry

Opinnäytetyön tilaaja, Kuuloliitto ry, on sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö. Sen tavoitteena on kuulovammaisille saavutettava ja esteetön yhteiskunta. Kuuloliitto ry:n toiminnan arvoja ovat yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus sekä ihmisläheisyys. Kuuloliitto ry pyrkii vaikuttamaan asioihin, tiedottaa, tuottaa ja kehittää kuntoutuspalveluja, tuottaa kulttuuri-, loma- ja virkistyspalveluja, tutkii sekä edustaa jäsenyhdistystensä jäseniä. (Kuuloliitto ry 2012b.)

Kuuloliitto ry muodostuu yhteensä 90 jäsenyhdistyksestä. Yhdistyksiä ovat 88 paikallista kuuloyhdistystä sekä Suomen Tinnitusyhdistys ja Suomen Akustikusneurinomial yhdistys. Paikallisyhdistyksistä muodostuu kahdeksan valtakunnallista kuulopiiriä: Uusimaa, Kaakkois-Suomi, Lounais-Suomi, Länsi-Suomi, Keski-Suomi, Itä-Suomi, Oulu ja Lappi. Kuuloliittoon kuuluu yhteensä noin 16 000 jäsentä. (Kuuloliitto ry 2012c.)

Kuuloliitto järjestää kuulovammaisille vertaistoimintaa sekä kuntouttavaa toimintaa. Kuntouttavan toiminnan tavoitteena on kuntouttaa kuulovammaisia selviytymään jokapäiväisissä tilanteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kuntoutustoimintaa järjestetään eri-ikäisille ja eri kohderyhmille. (Kuuloliitto ry 2012c.) Kuntoutustoimintaa ovat muun muassa eri kohderyhmille suunnatut kurssit sekä viitotun puheen kurssit (Kuuloliitto ry 2013).

Liiton toiminta alkoi vuonna 1930, jolloin se kantoi vielä nimeä Suomen Huonokuuloisten Huoltoliitto. Vuosien varrella liiton nimi on vaihtunut muutamaan otteeseen. Vuonna 1956 nimi vaihdettiin Kuulonhuoltoliitoksi ja nykyinen nimi, Kuuloliitto ry, astui voimaan tammikuussa 2009. (Kuuloliitto ry 2009.)

3.3 Aiemmat tutkimukset

Yleisesti oppimateriaalin tekemiseen liittyvää kirjallisuutta löytyy sekä kotimaasta että ulkomailta, mutta erityisesti digitaalisen oppimateriaalin tuottamiseen liittyvää tutkimusta on Suomessa tehty melko vähän. Opinnäytetyöprosessin aikana tutustuin viitottuun puheeseen, sen opettamiseen, oppimateriaaleihin ja niiden tuottamiseen liittyviin teoksiin. Lisäksi tutustuin oppimista ja opettamista käsitteleviin teoksiin muun muassa palautteen antamiseen ja motivaatioon liittyen.

Viitotusta puheesta on tehty melko vähän tutkimuksia sekä Suomessa että ulkomailta. Viitottuun puheeseen liittyvät tutkimukset käsittelevät yleensä opetusta, kääntämistä tai viitotun puheen käyttäjäryhmiä, mutta viitottua puhetta ja sen tuottamista ei ole juurikaan tutkittu. (Hämäläinen & Jauhiainen & Ristimäki 2008, 23.)

Kalelan ja Fastin (2006) tekemän kirjallisuusselvityksen mukaan viitottua puhetta käsittelevät teokset voidaan jakaa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa käsitteleviin teoksiin. Kuuloliiton Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipun (2001–2004) tavoitteena oli viitotun puheen ja kokonaiskommunikaation kehittäminen. Viitotun puheen kehittämiseksi tuotettiin viitotun puheen suositukset, eli ohjeistus siitä, kuinka viitottua puhetta tulisi viittoa. Samalla tuotettiin viitotun puheen keskitason tentin tenttimateriaali, tasovaatimus sekä pisteytys. Lisäksi osana projektia toteutettiin kysely, jossa selvitettiin kuuroutuneiden ja vaikeasti huonokuuloisten henkilöiden saamaa viitotun puheen opetuksen määrää sekä viitotun puheen käyttöä. (Kouri 2004, 4.)

Vuonna 2008 valmistui Hämäläisen & Jauhaisen & Ristimäen (2008) opinnäytetyö *Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi*. Opinnäytetyön tilaaja, Kuuloliitto ry, halusi selvittää oliko Vipe-projektin yhteydessä kehitetyissä suosituksissa ilmennyt jotakin päivitettävää. Opinnäytetyön tuloksena todettiin, että suositukset kaipaavat päivitystä joiltain osin. (Hämäläinen & Jauhiainen & Ristimäki 2008, 2.) Varsinaista päivitystä suosituksiin ei kuitenkaan ole vielä tehty.

Viitotun puheen opettamiseen liittyvät opinnäytetyöt, joissa on tuotettu jonkinlainen produkti, keskittyvät monesti viittomien opettamiseen laulujen kautta. Esimerkiksi vuonna 2012 valmistui kaksi Kuuloliiton tilaamaa opinnäytetyötä; Oona-Jemina San-

talán (2012) työ *Laula äänellä, jonka kuulen: Viittomien opetus viitotulle puheelle käännettyjen hittilaulujen kautta* sekä Riina Louhimaan ja Kaisa Tuomiston (2012) opinnäytetyö *Suklaasydämiä laulavilla käsillä: neljän yhteislaulun kääntäminen viitotulle puheelle*. Kummankin työn tavoitteena on viittomien opettaminen laulujen kautta.

4 VIITOTTU PUHE JA SEN KÄYTTÄJÄT

Viitottu puhe on huulilतालukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jota käyttävät muun muassa huonokuuloiset, kuuroutuneet, kuurosokeat sekä implantoidut henkilöt. Lisäksi viitottua puhetta käytetään opetuksessa tai kielen oppimisen tukena esimerkiksi kehitysvammaisten ja afaatikkojen kanssa. Suurin käyttäjäryhmä ovat kuitenkin kuuroutuneet ja huonokuuloiset. (Fast & Kalela 2006, 5–7.) Tässä opinnäytetyössä keskityn huonokuuloisiin ja kuuroutuneisiin henkilöihin, sillä he ovat oletettavasti produktin suurin käyttäjäryhmä.

4.1 Viitottu puhe

Viitotun puheen määritelmiä on monia, mutta ne ovat usein hyvin samankaltaisia lähteestä riippumatta (Fast & Kalela 2006, 5). Viitottu puhe on huulilतालukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, joka perustuu puhutun kielen rakenteeseen. Puhutun kielen sanat artikuloidaan selkeästi loppupäätteineen ja niitä tuetaan viittomakielestä lainatuilla viittomilla. Sisällön kannalta tärkeimmät sanat viitotaan, eli kaikkea puhutua ei tarvitse viittoa. (Laurén 2006, 215–217.) Viittomien lisäksi viittomakielestä voidaan lainata muitakin viittomakielen elementtejä kuten ilmeet ja tilankäyttö (Kouri 2004, 9–10) sekä paikantaminen ja osoittaminen (Lahtinen 2006, 190). Viitottua puhetta voidaan tuottaa sekä ääneen puhuen että ilman ääntä artikuloiden sanat äänettömästi huuliolla (Lappi & Malm 2011, 47).

Vuonna 2003, osana Viitotun puheen etäopetusprojektia, julkaistiin Kuuloliiton viitotun puheen työryhmän laatimat viitotun puheen suositukset (Liite 1). Työryhmän toiveena oli, että suositukset leviäisivät ympäri Suomen viitotun puheen käyttäjien, tulk-

kien sekä opettajien hyödyksi. Suositukset on jaoteltu 19 osaan: sormitus, yhdyssanat, verbien kieltomuodot, toteava olla, omistava olla, omistus, -isi-viittoma, persoonapronomini, kysymys, vahvistavat ilmaukset, demonstratiivipronominit, relatiivipronominit, kun-sana, vertailu, ilmeet, tilan käyttö, polysynteettiset viittomat, perfekti ja pluskvamperfekti. (Kouri 2004, 9–11.) Tämän opinnäytetyön produktissa on pyritty noudattamaan kyseisiä suosituksia ja tilanteet, joissa on poikettu suosituksista esitelään kappaleessa *6.2.1 Viitotun puheen suositukset*.

Vuonna 2008 valmistui Humanistisesta ammattikorkeakoulusta Hämäläisen, Jauhiaisen ja Ristimäen opinnäytetyö *Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi*. Nimensä mukaisesti opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää suositusten päivittämisen tarvetta sekä miltä osin suosituksia tulisi päivittää. Selvityksen kautta ilmeni, että seuraavat kohdat vaativat päivitystä: sormitus, omistus, -isi, vertailu, persoonapronominit, vahvistavat ilmaukset, demonstratiivipronominit, relatiivipronominit ja polysynteettiset viittomat. (Hämäläinen & Jauhainen & Ristimäki 2008, 2.) Viitotun puheen suosituksiin ei kuitenkaan vielä tähän päivään mennessä ole julkaistu virallisia päivityksiä tai muutoksia.

Kuten viitotun puheen suosituksista käy ilmi, viitotussa puheessa käytetään toisinaan sormitusta (Kouri 2004, 9; Laurén 2006, 218). Viittomakielestä lainataan viittomien lisäksi myös siis sormiaakkoset. Sormitus muodostuu sormiaakkosista, jotka viittaavat puhuttujen kielten kirjoitusjärjestelmien kirjaimiin (Liite 2). Kun tuotetaan sormiaakkosia peräkkäin, puhutaan sormittamisesta. (Jantunen 2003, 78–79.) Viitotussa puheessa sormitetaan henkilöiden ja paikannimien lisäksi sanoja, joille ei ole vastaavaa viittomaa. Lisäksi sormitusta käytetään, kun halutaan tehdä selvä ero kahden sanan välille, joiden viittomat ovat samat. (Laurén 2006, 218.) Viitotun puheen suositusten mukaan sana voidaan sormittaa joko perusmuodossa tai taivutetussa muodossa (Kouri 2004, 9). Hämäläisen, Jauhiaisen ja Ristimäen (2008, 48) tutkimuksesta saadun tiedon mukaan viitotun puheen suosituksia tulisi päivittää sormituksen osalta, sillä arvioijien mielestä sormituksen vastaanottaminen on raskasta. Tulosten mukaan sormitusta tulisi joko välttää kokonaan tai se voitaisiin korvata erisnimien yhteydessä käyttämällä viittomanimiä tai sormiaakkosviestintää (mt., 48). Sormiaakkosviestinnässä sanojen alkukirjaimet tuotetaan sormiaakkosilla lähellä huuliota (Laurén 2006, 205).

4.2 Kuuroutuneet ja huonokuuloiset

Kuten luvun 4 *Viitottu puhe ja sen käyttäjät* alussa mainittiin, viitotun puheen käyttäjät voidaan jakaa moneen erilaiseen ryhmään. Kirjallisuudessa näistä ryhmistä mainitaan useimmin kuuroutuneet ja huonokuuloiset (Fast & Kalela 2006, 7).

Kuuroutunut henkilö on syntynyt kuulevana, mutta on myöhemmin puhumaan oppimisen jälkeen eri syistä menettänyt kuulonsa. Henkilö, jonka kuulonalenema ylittää 85dB ja jonka puheenerotuskyky on alle 50% määritellään kuuroutuneeksi. (Laurén 2006, 200.) Kuuroutunut henkilö saattaa siis käyttää kuulokojetta ja kuulla joitakin ääniä, mutta ei saa puheesta selvää ilman tukimenetelmiä (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2003, 51). Kuuroutuneita on Suomessa noin 3000 (Laurén 2006, 200).

Kuuroutuneet kommunikoivat yleensä itse puhumalla, sillä he ovat menettäneet kuulonsa vasta puhumaan oppimisen jälkeen. Joillakin kuuroutuneilla saattaa ilmetä muutoksia artikulaatiossa tai puheen voimakkuus on liian kova tai hiljainen, koska kuulon avulla saatava palaute puheesta puuttuu. Kuuroutuneet voivat vastaanottaa viestiä muun muassa viitotulla puheella, huuliitaluvulla, viittomakielellä tai kirjoitusviestinnällä. (Laurén 2006, 200–201.)

Huonokuuloisella henkilöllä on jonkinasteinen kuulonalenema. Kuulonaleneman asteesta ja olosuhteista riippuen huonokuuloisen saattaa käyttää kuulokojetta tai selvittää ilman sitä. Jos henkilön paremmassa korvassa kuulonalenema on 20-40dB määritellään hänet kuulovammaiseksi. Jos alenema paremmassa korvassa on yli 70dB kyseessä on vaikeasti huonokuuloisen. (Laurén 2006, 199–200.) Suomessa kuulovammaisia on noin 750 000, joista 10 000 on vaikeasti huonokuuloisia. (Laurén 2006, 200–201.)

Kuulokojetta käyttävän huonokuuloisen voi olla vaikeaa kuulla kovassa hälyssä tai tilassa, jossa kaikuu paljon. Kuulokoje vahvistaa kaikkia ympärillä kuuluvia ääniä, jolloin puheen erottaminen voi olla vaikeaa. Vaikeasti huonokuuloisella henkilöllä saattaa kuulokojeenkin kanssa olla vaikeuksia kuulla puhetta. Hän saattaa kuitenkin kuulla kovaan ääneen puhuttua puhetta sekä erottaa puheesta konsonantteja. Tällöin huuliitaluvulla on suuri merkitys. (Laurén 2006, 199-200.) Huonokuuloiset kommuni-

koivat yleensä puhuen, mutta jotkut käyttävät myös viitottua puhetta (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2003, 50). Lisäksi huonokuuloisten kommunikaatiotapoja ovat myös huu-litaluku ja kirjoittaminen (Laurén 2006, 201).

Monet kuuroutuneet ja huonokuuloiset ovat alkaneet opiskella viitottua puhetta vasta aikuisiällä ja kokevat epävarmuutta taidoistaan (Laurén 2006, 215). Epävarmuus voi johtua esimerkiksi siitä, että viitottua puhetta käytetään loppujen lopuksi melko vähän. Yksi syy tähän on se, että kuuroutuneen tai huonokuuloisen perhe ja ystävät lähtevät harvoin mukaan kurssille opettelemaan viitottua puhetta. Opiskelu vie aikaa, eikä kuuroutuneilla ja huonokuuloisilla ole kuurojen yhteisöön verrattavaa sosiaalista ympäristöä tukenaan. (Laurén 2006, 201.)

5 DIGITAALINEN OPPIMATERIAALI

Tieto- ja viestintäteknologian huiman kehityksen myötä *oppimateriaali*-käsitteen rajaamisesta on tullut monimutkaisempaa ja käsite on laajentunut. Yhden määritelmän mukaan *oppimateriaali* tarkoittaa kaikkea informaatiota, jota käytetään oppimisprosessin aikana. (Vainionpää 2006, 81.) Oppimateriaalit voidaan jakaa erilaisiin ryhmiin; oppi- ja työkirjat, opettajan materiaalit, kuvamateriaalit, audiovisuaaliset oppimateriaalit, digitaaliset oppimateriaalit ja muut oppimateriaalit (Vainionpää 2006, 82–90). Digitaaliset oppimateriaalit voidaan jakaa edelleen tarkempiin luokkiin, joita ovat esimerkiksi arviointi (monivalinta- ja aukkotehtävät, kokeet), harjoitusohjelmat (harjoitellaan aikaisemmin opittua), verkkokurssit ja oppimispelit (Ilomäki 2012, 8–9).

Tämän opinnäytetyön produkti on digitaalinen oppimateriaali, DVD-levy, tarkemmin sanottuna harjoitusohjelma. Harjoitusohjelmissa tehtävät keskittyvät tiettyihin aihealueisiin ja yksittäisten ilmiöiden harjoitteluun. Lisäksi harjoitusohjelmille tyypillistä on, että oppija saa toiminnoistaan palautetta. (Ilomäki 2012, 14–15.) Kertausmateriaalissa tavoitteena on keskittyä tiettyjen aiheiden kertaamiseen ja siksi produktin toteutustavaksi valittiin harjoitusohjelma.

Tilastokeskuksen tekemän Aikuiskoulutustutkimuksen mukaan vuonna 2006 18–64-vuotiaista suomalaisista 89% käytti tietokonetta tai Internetiä. Samana vuonna 57% eläkeläisistä käytti tietokonetta. (Suomen virallinen tilasto 2006.) Keväällä 2011 tietokone löytyi 85% kotitaloudesta Suomessa (Suomen virallinen tilasto 2011). Tilastotietojen mukaan lähes yhdeksän kymmenestä suomalaisesta aikuisesta osaa siis käyttää tietokonetta ja tietokone löytyy jo suuresta osasta kotitalouksia. Näiden tietojen pohjalta voidaan olettaa, että suurella osalla aikuisväestöä on tarvittavat perusvalmiudet sekä välineet digitaalisen oppimateriaalin käyttämiseen.

Tilastotiedoista huolimatta on digitaalisen oppimateriaalin suunnittelussa kiinnitettävä erityistä huomiota tuotteen käytettävyyteen. Liikaa teknologisiin yksityiskohtiin ja niillä kikkailuun painottunut toteutus vie huomiota oppimateriaalin sisällöltä. Lisäksi, kuten Opetushallituksen Verkko-oppimateriaalien laatukriteereissä (2006, 18) esitetään, tulee varmistaa, että tuote toimii yleisimmissä laite- ja järjestelmäkoonpanoissa. Käyttäjien laitteiden käyttöjärjestelmät ja muut ominaisuudet vaihtelevat, mikä kannattaa huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Jos tuotteen käyttäminen vaatii lisäohjelmien asentamista, tulee siitä ilmoittaa selkeästi oppimateriaalin tiedoissa (Opetushallitus 2006, 18).

5.1 Oppimateriaalin laadun arviointi

Oppimateriaalin laadun arviointiin on luotu erilaisia kriteerejä. Osana Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelmaa 2004 - 2006 Opetushallitus valmisti laatukriteerit perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa käytettäville verkkomateriaaleille. (Opetushallitus 2006, 3.) Kriteereinä ovat pedagoginen laatu, käytettävyys, esteettömyys sekä tuotannon laatu (mt., 14–24).

Tiivistettynä pedagogisella laadulla tarkoitetaan materiaalin soveltuvuutta opiskelu- ja opetuskäyttöön. Pedagogisesti laadukas oppimateriaali tukee oppimista ja motivoi opiskelijaa. (Opetushallitus 2006, 14–15.) Käytettävyydeltään hyvälaatuinen oppimateriaali on rakenteeltaan, tekniseltä toteutukseltaan sekä käyttöliittymältään sujuvasti ja helposti käytettävissä. Jos tekniset seikat aiheuttavat käyttäjälle turhautumista, on tuotteen käytettävyys heikko. (mt. 18.)

Esteettömässä oppimateriaalissa huomioidaan saavutettavuus, käytettävyys ja ymmärrettävyys kaikille ihmisille heidän psyykkisistä, fyysisistä sekä sosiaalisista ominaisuuksistaan riippumatta. Esteettömyyttä joudutaan kuitenkin rajaamaan oppimateriaalin tavoitteiden sekä suunnitellun kohderyhmän mukaan. (Opetushallitus 2006, 21.) Tuotannon laatu –osio sisältää kriteereitä liittyen kaikkiin tuotannon osa-alueisiin, sisällön tuottamisesta tekniseen toteutukseen. Tällä osiolla varmistetaan, että tuotantoprosessi toteutetaan hallitusti ja työn jälki on ammattimaista. (Opetushallitus 2006, 24–27.)

Laatukriteerejä tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä, että kaikkia kriteerejä ei voida suoraan soveltaa kaikkiin verkko-oppimateriaaleihin, vaan ne on luotu joustaviksi. Kriteereiden pohjalta voidaan valita oppimateriaalin käyttötarkoituksen kannalta merkityksellisimmät kriteerit ja luoda niistä sopiva kriteeristö materiaalin arvioinnille. (Opetushallitus 2006, 8.) Vaikka Opetushallituksen luomat arviointikriteerit on suunnattu perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen materiaalien arviointiin, voidaan niitä mielestäni soveltaa myös tämän oppimateriaalin laadun arviointiin.

5.2 Kohderyhmänä aikuiset

Kun tuotetaan oppimateriaalia, on tärkeää ottaa huomioon materiaalin käyttäjäryhmä (Opetushallitus 2006, 25). Kun kohderyhmänä ovat aikuiset, kannattaa oppimateriaalin suunnittelussa ottaa huomioon iän ja kokemuksen tuomat erot oppimisessa yksilöiden välillä. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon opiskelun tahti. Tiukat aikarajat ja opetuksen nopea tahti saattavat hämmentää opiskelijaa sitä todennäköisemmin mitä vanhempi hän on. (Rogers 2004, 39.) Iän myötä käsitteiden ulkoa opetteleminen hankaloituu, sillä muistin kuormituskyky heikkenee. Toisaalta aikuisen opiskelu pohjautuu kokemuksiin, elettyyn elämään ja opittuihin asioihin. Oppiminen tehostuu, jos opiskelija voi liittää uuden tiedon aiemmin oppimaansa tietoon. (Holopainen 2007, 4.)

Oppimisen kannalta erityisen tärkeää on motivaatio oppimista kohtaan. Motivaatio ohjaa henkilön käyttäytymistä, valintojen tekemistä sekä tekemiseen keskittymistä. Se myös ylläpitää toimintaa, mutta voi joskus olla jopa toimintaa estävä tekijä. (Lehtinen & Kuusinen & Vauras 2007, 177.) Jos motivaatiota tehtävää kohtaan ei ole, op-

piminen on mahdotonta. Aikuisilla ei ole opiskeluun samanlaista velvoitetta, kuten lapsilla peruskoulu. Siksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota aikuisopiskelijan motivoimiseen. Vaikka aikuinen olisikin määrätty opiskelemaan, voi hän silti vapaasti keskeyttää opiskelun jos motivaatiota opiskelua kohtaan ei ole. (Rogers 2004, 25 – 28.) Usein ajatellaan, että digitaalinen oppimateriaali motivoi automaattisesti opiskelijaa. Lasten ja nuorten kohdalla tämä saattaa toteutua, mutta aikuisten kohdalla esimerkiksi peli opetusmateriaalina ei vielä riitä motivoimaan opiskelijaa tarpeeksi. (Whitton 2009, 36.)

Täysin itsenäinen opiskelu ilman ulkopuolista ohjausta vaatii opiskelijalta kurinalaisuutta ja motivaatiota. Opiskelu vaatii joustavuutta, pitkäjänteisyyttä, aktiivisuutta sekä kykyä toimia itsenäisesti ja arvioida omaa toimintaansa. Jotta opiskelija kykenee tekemään opiskelua koskevia päätöksiä tai asettamaan itselleen tavoitteita, tulee hänen tietää mitä häneltä oppimateriaalin käyttäjänä odotetaan ja vaaditaan. (Hentunen 2003, 31–32.)

5.3 Mitä on palaute?

Palaute on laaja käsite, jolla voidaan eri yhteyksissä tarkoittaa hieman eri asioita. Kielitoimiston sanakirjan mukaan palaute tarkoittaa jonkin toimenpiteen tai viestin aiheuttamaa kannanilmausta tai reaktiota (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007, 424). Opetuksesta ja oppimisesta puhuttaessa palaute liitetään yleensä opiskelijan opettajalta saamaan kommenttiin opiskelijan työstä tai taitojen kehittymisestä. Tässä opinnäytetyössä palautteella tarkoitetaan sitä vastetta, jonka harjoitusohjelma automaattisesti antaa opiskelijalle tämän valintojen perusteella.

Usein oppimistilanteessa on läsnä opettaja, joka antaa palautetta opiskelijalle tämän työskentelystä. Tämä kertausmateriaali on suunniteltu itsenäiseen opiskeluun, jossa opettaja ei ole läsnä antamassa palautetta. Silloin on tärkeää pohtia mikä olisi tehokain ja toimivin keino välittää opiskelijalle tietoa tämän kehityksestä ja taidoista. Palaute kertoo opiskelijalle tämän kehityksestä, positiivinen palaute palkitsee opiskelijan uurastuksen ja pitää motivaatiota yllä (Rogers 2004, 56). Rakentava ja tehtävänainainen palaute auttavat pitämään yllä motivaatiota sekä tukevat tehtäväsuuntautunut-

ta toimintaa (Tapola & Veermans 2012, 76). Ruohotien (1998) mukaan palkkiolla ja kannustuksella voidaan vaikuttaa siihen, miten innokkaasti opiskelija pyrkii opiskelulle asetettuihin tavoitteisiin (Holopainen 2007, 6).

6 PRODUKTIN VALMISTUSPROSESSI

Tässä kappaleessa kuvaan produktin valmistusprosessin askel askeleelta. Prosessin alussa keväällä 2012 keskustelin tilaajan kanssa siitä, millaisia toiveita heillä oli kertaumateriaalin sisällön suhteen. Ehdotin muutamaa eri aihetta, joita olin etukäteen suunnitellut, joiden lisäksi Sirpa Laurén Kuuloliitosta ehdotti vielä kolmatta aihetta. Rajasimme sisällön kolmeen tehtäväkokonaisuuteen, jotta projekti ei paisuisi rajojaan suuremmaksi. Produktin tuottamiseen osallistui lisäksi Roni Tattari, joka vastasi produktin tietoteknisestä toteutuksesta. Tattari on tehnyt aiemminkin yhteistyötä Kuuloliiton kanssa. Lisäksi konsultoin opinnäytetyöni ohjaajaa, lehtori Outi Mäkelää sekä tilaajan edustajaa Sirpa Laurénia.

Aivan opinnäytetyöprosessin alussa, keväällä 2012, tehtiin kirjallinen sopimus oppimateriaalin tuottamisesta. Lisäksi prosessin aikana tehtiin kirjallinen sopimus tekijänoikeuksien siirtämisestä opinnäytetyön tekijältä Kuuloliitto ry:lle. Kuuloliitto ry:lle siirrettiin kaikki oikeudet liittyen oppimateriaaliin ja täten he voivat tehdä materiaalista kopioita ja myydä niitä edelleen. Kuuloliitto ry:n lisäksi kappaleet oppimateriaali - DVD:stä ovat Humanistisella ammattikorkeakoululla sekä opinnäytetyön tekijällä.

6.1 Tehtävät

Kuten jo aiemmin on mainittu, produkti koostuu kolmesta tehtäväkokonaisuudesta. Tehtävien teemat ovat sormituksen ymmärtäminen, esittäytyminen sekä tuottamis-harjoitus. Tässä kappaleessa esitellään oppimateriaalin sisältämät tehtävät sekä perustelut tehtävätyyppien valinnoille.

Kristiansen (2004, 141) toteaa teoksessaan *Tehokkaita oppimisstrategioita*, että kieltä ei opita monivalintatehtävillä eikä vastaamalla kysymyksiin. Tässä tapauksessa kyseessä ei ole kielen opiskelu, mutta samalla tavalla viitotun puheen opiskelu vaatii viittomiston, ymmärtämisen ja tuottamisen opiskelua. Parhaiten kielen – tässä tapauksessa kommunikaatiotavan – oppiikin sitä käyttämällä (Kristiansen 2004, 141). Tämän opinnäytetyön produkti on suunniteltu pääasiassa taitojen kertaamista ja oman taitotason arvioimista varten, ei uuden asian opiskeluun. Siksi kyseinen materiaali yksinään ei sovellu viitotun puheen opiskeluun. Oppiakseen viitottua puhetta, pitää opiskelijan saada ohjausta viitotun puheen opiskelussa sekä käyttää sitä luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa.

Ensimmäisen tehtävän teemana on sormituksen ymmärtäminen. Kuten on jo käynyt ilmi, viitotussa puheessa voidaan käyttää sanojen sormittamista. Monien kuuroutuneiden ja huonokuuloisten mielestä sormituksen vastaanottaminen on kuitenkin vaikeaa. Esimerkiksi tulkkaustilanteessa sormituksen alku tai loppu saattaa jäädä huomaamatta, jolloin asiakkaan pitää yrittää päätellä sormitettu sana. (Laurén 2006, 218.) Tästä syystä valitsin yhdeksi tehtäväksi sormituksen ymmärtämisen. Tavoitteena on, että harjoittelun myötä sormituksen vastaanottaminen helpottuu ja esimerkiksi tulkkaustilanteet sujuvat siltä osin paremmin. Tehtävässä on 20 videota, joista jokaisella on sormitettuna yksi sana. Joukossa on eripituisia ja eri aiheisiin liittyviä sanoja. Opiskelijan tulee ymmärtää sormitus ja sen jälkeen valita oikea vastaus kolmesta vastausvaihtoehdosta.

Toisen tehtävän teemana on esittäytyminen. Uutta kieltä tai kommunikaatiotapaa opiskeltaessa opetellaan yleensä jo alkumetreillä kertomaan itsestään. Tässä materiaalissa oletuksena on, että opiskelija osaa jo esitellä itsensä viitotulla puheella. Tehtävän tarkoituksena onkin, että opiskelija kertaa jo osaamiaan viittomia. Tehtävässä aloituskuvana on erään perheen sukupuu, isovanhemmat sekä heidän tyttärensä perheineen. Henkilön nimeä klikkaamalla ruudulle avautuu video, jossa henkilö esittäytyy. Jokaisen videon jälkeen esitetään siihen liittyviä väitteitä tai monivalintakysymyksiä, joihin opiskelijan tulee vastata. Väitteillä ja kysymyksillä pyritään varmistamaan, että opiskelija on ymmärtänyt videon sisällön.

Kolmas tehtävä eroaa kahdesta edellisestä tehtävästä, sillä kyseessä on tuottamis-harjoitus. Tuottamis-aspektin lisäksi tehtävän tavoitteena on opastaa toimimaan tilanteissa, joissa käytössä on induktiosilmukka tai kirjoitustulkkkaus. Valittavana on kumpaankin tilanteeseen liittyvä teksti, joka opiskelijan tulee harjoitella viittomaan. Tämän jälkeen opiskelija voi katsoa saman tekstin viitottuna ja viittoa itse mukana. Tehtävän ohjeistuksessa kehoitetaan opiskelijaa kiinnittämään huomiota viittomien oikeaoppiseen tuottamiseen, sillä sen tarkistaminen jää tässä tehtävässä opiskelijan omalle vastuulle.

6.2 Viitotut tekstit

Aloitin tehtävien sisältöjen työstämisen valitsemalla sormitustehtävässä sormitettavat sanat. Tehtävässä joka sanalle on kolme vastausvaihtoehtoa, joista opiskelijan pitää valita videolla sormitettu sana. Jotta tehtävä ei olisi liian helppo, on vastausvaihtoehtoiksi valittu sanoja, jotka muistuttavat mahdollisimman paljon toisiaan, esimerkiksi *kuuloke*, *kuulokoe* ja *kuulokoje*. Sanojen valinnassa käytin apunani Nykysuomen sanakirjoja. Pyrin valitsemaan mukaan myös sellaisia sanoja, joissa on suomen kielessä harvemmin käytettyjä kirjaimia.

Seuraavaksi suunnittelin esittäytymistehtävän perheen ja keksin henkilöille nimet ja tarinat. Henkilökuvauksia tehdessäni kuvittelin, miten itse esittelisin itseni ja pyrin tuottamaan mahdollisimman luonnollista kieltä. Oletuksena oli, että perusasiat kuten oman nimen ja iän kertominen ovat opiskelijalle jo ennestään tuttuja asioita. Tavoitteena oli, että tehtävässä käytetyt viittomat olisivat arkipäiväisiä ja aikuisen viitotun puheen käyttäjän elämään soveltuvia. Tällaisia viittomia ovat esimerkiksi ELÄKE, SAIRASELÄKE, AKTIIVINEN, KAMPAAJA ja AUTOTALLI.

Tuottamisharjoituksen teksteihin löysin pohjat Kuuloliitto ry:n internetsivuilta. Alkuperäiset tekstit tuntuivat puhuttuna monimutkaisilta, joten muokkasin niiden lauserakenteista yksinkertaisempia ja muutin tyyliä kerronnallisemmaksi. Teksteissä käytettyyn viittomistoon voi törmätä esimerkiksi kuuroutuneiden tai huonokuuloisten tilaisuuksissa, sopeutumisvalmennuksessa tai kartoitettaessa kommunikaatiomenetelmiä.

6.2.1 Viitotun puheen suositukset

Produktissa viittomani tekstit eivät noudata täysin Viitotun puheen suosituksia, sillä muutamat suositusten kohdat ovat mielestäni epäloogisia suhteessa viitotun puheen käyttötarkoitukseen. Tekemissäni ratkaisuisa konsultoin sekä ohjaajaani Outi Mäkelää että tilaajan edustajaa Sirpa Laurénia. Lisäksi tutkin mitä Hämäläinen, Jauhiainen ja Ristimäki (2008) toteavat kyseisistä kohdista opinnäytetyössään. Käytän tässä kappaleessa viittomien merkitsemiseen glossausta. Käytännössä se tarkoittaa viittoman merkitsemistä kirjalliseen muotoon, käyttäen viittoman suomenkielisen vastineen perusmuotoa ja tikkukirjaimia (Rissanen 2006, 33). Merkitsen glossit Kirsi Torkkelin kokoamien, alun perin Juha Paunun esittelemien periaatteiden mukaisesti (Liite 3).

Viitotun puheen suosituksissa todetaan, että jos lauseessa on possessiivisuffiksi, eli sanan perässä on omistusliite, viitotaan OMA ennen pääsanaa (Kouri 2004, 10). Esimerkiksi *autoni* viitotaan OMA-1+AUTO. Kun viitotaan näin, viittomat menevät käytännössä ristiin huulion kanssa, eikä viitotun puheen tarkoitus silloin toteudu. Kuten aiemmin todettu, viitottu puhe on huulilतालukua tukeva kommunikaatiomenetelmä (Fast & Kalela 2006, 5). Sama asia kävi ilmi Hämäläisen, Jauhiaisen ja Ristimäen tutkimuksesta, jonka tuloksissa todetaan, että viittoma OMA olisi hyvä viitto pääsanän jälkeen (Hämäläinen & Jauhiainen & Ristimäki 2008, 47). Näillä perusteilla päätin suosituksista huolimatta viittoja AUTO+OMA-1.

Persoonapronomineista todetaan, että ne viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa kun suomenkielisestä verbimuodosta ilmenee persoona (Kouri 2004, 10). Esitelytehtävässä tähän suositukseen liittyviä kohtia on paljon, kun jokainen henkilö kertoo itsestään. Tässä tapauksessa totesin, että tekijä käy tekstistä ilmi muutenkin, joten persoonapronominia ei ole tarpeen lisätä jokaisen verbin eteen.

Kuten persoonapronomineissa, myös muutamissa muissa suositusten kohdissa neuvotaan noudattamaan suosituksia tarvittaessa. Kontekstilla on siis merkitystä viittomistavan valintaan. Esimerkki tällaisesta tapauksesta on pluskvamperfekti. Suosituksen mukaan *olin juossut* viitotaan MINÄ+JO+JUOSTA, jonka loppuun voidaan vielä tarvittaessa lisätä JO, erottamaan muotoa perfektistä (Kouri 2004, 11). Konsultoin

Sirpa Laurénia aikamuodoista ja niiden käytöstä viitotussa puheessa ja keskustelussa nousi esille kontekstin vaikutus. Jos tekstin alussa kerrotaan tai siitä käy muilla tavoin ilmi, että on kyse menneestä ajasta, ei aikamuotoa tarvitsisi jokaiseen verbiin liittää. Tällaisessa tilanteessa kannattaa myös huomioida tekstin ymmärrettävyys. Imperfektin tunnuksen JO viittominen jokaisen verbin jälkeen tekee viittomisen seuraamisesta raskaampaa. Tätä ajatusta on sovellettu oppimateriaalin viitotuissa teksteissä.

Pohjana viittomistratkaisuilleni oli keskusteluni Laurénin kanssa. Tavoitteenani oli tuottaa selkeää ja helposti ymmärrettävää viitottua puhetta, sellaista, jossa viittomat tukevat puheen ymmärtämistä, eivätkä häiritse sitä. Pyrin kuitenkin huomioimaan myös viitotun puheen suositukset, sillä niissä on perusteltuja ja hyviä ratkaisuehdotuksia viitotun puheen tuottamiseen.

6.3 Palautteenannon toteutus

Tässä oppimateriaalissa opiskelijalle annettavaa palautetta on kolmea eri lajia; korjaavaa, kannustavaa ja positiivista ”suullista” palautetta sekä mallivastauksena tuotettu palaute. Jos opiskelija vastaa hänelle esitettyyn kysymykseen väärin, seuraa korjaava palaute, jossa kehoitetaan yrittämään uudelleen. Oikeasta vastauksesta opiskelija saa positiivisen palautteen, kuten ”Oikein!” tai ”Hyvä!”. Positiivinen palaute voi olla myös kannustava, jolloin sen tavoitteena on kannustaa opiskelijaa jatkamaan harjoittelua ja käyttämään viitottua puhetta.

Produktissa palautteen antaminen on toteutettu videoiden avulla. Jokaisessa tehtävässä vastauksen jälkeen näytölle ilmestyy video, jossa annetaan korjaava tai positiivinen palaute. Viitottu palaute on myös tekstitetty videoille korostamaan sen sisältöä ja sanomaa (KUVA 1). Koska opiskelija ei saa harjoituksesta minkäänlaista henkilökohtaista palautetta, pyrin suunnittelemaan palautteesta mahdollisimman kannustavaa, jotta opiskelijan motivaatio harjoitteluun pysyisi yllä.

OIKEIN!

KUVA 1. Palaute: ”Oikein!”

Helsingin avoimessa yliopistossa on sovellettu automaattista palautetta lyhyisiin kirjallisiin töihin. Kun opiskelija on lähettänyt tehtävänsä, saa hän automaattisesti vastaukseksi opettajan laatiman mallivastauksen. (Suominen & Nurmela 2011, 228–229.) Samaa ideaa on sovellettu kolmannessa tehtävässä, jossa opiskelija saa valmiin viitotun mallin harjoiteltuaan ensin itse viittomaan tekstit. Opiskelija voi verrata omaa tuotostaan malliin sekä harjoitella tuottamaan tekstit sen avulla. Tehtävänannossa on korostettu, että mallivastaus on vain yksi esimerkki eikä siis ainoa oikea vastaus. Mallivastauksiin tutustumalla opiskelija voi arvioida omaa suoritustaan ja omia taitojaan, ja sitä kautta saada palautetta taidoistaan.

6.4 Materiaalin kuvaaminen ja DVD:n tekninen toteutus

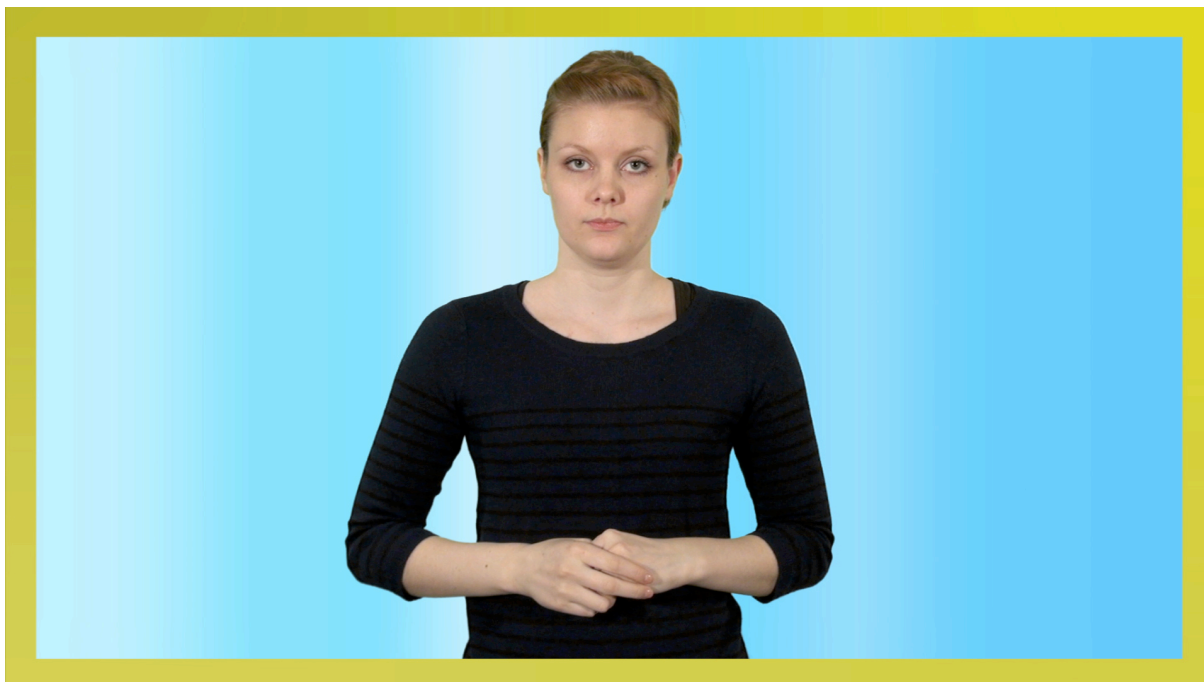
Tässä kappaleessa kerron oman kokemukseni pohjalta minkälaisiin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota, kun aikoo tuottaa viitottua videomateriaalia. Materiaalin kuvaukset pidettiin viikolla 8, 18.2.2013. Kävimme edellisenä päivänä kokoamassa kaluston, jotta pääsimme suoraa kuvaamaan. Kuvaukset toteutettiin Valkealla Talolla

Kuuloliitto ry:n tiloissa. Kuvauskalusto oli lainassa sekä Kuuloliitolta että Tattarin koululta.

Kalustoa pystyttäessä kannattaa kiinnittää erityisesti huomiota valojen asetteluun, suuntaamiseen ja välimatkaan kohteesta. Kun on kyse viittomisesta, ei riitä, että minimoidaan valojen kasvoille ja seinille piirtämät varjot kohteen ollessa paikallaan. Pään alueella tuotettavat viittomat muodostavat helposti voimakkaan varjon kasvoille ja kaulalle, joka saattaa häiritä vastaanottamista erittäin paljon. Lattiaan kannattaa laittaa jokin merkki, jotta kohde asettuu joka kerta saman etäisyyden päähän kamerasta ja valoista.

Viittojan vaatetukseen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota, mutta yhtä oikeaa vastausta vaatetuksen värin suhteen ei ole. Esimerkiksi Oona-Jemina Santala valitsi produktiinsa vaalean vaatetuksen, sillä se toimi parhaiten taustakankaan kanssa (Santala 2012, 33–34). Itse kokeilin ensin mustaa pitkähihaista paitaa, mutta vaihdoin sen sittenkin tummansiniseen neuleeseen, jossa on puolipitkät hihat. Mustan paidan kaula-aukko oli hieman laajempi kuin tummansinisen ja joistain viittomista muodostui häiritseviä varjoja dekoltee-alueelle. Vaaleassa paidassa varjot olisivat näkyneet selvemmin, joten tumma paita oli siksi hyvä valinta. Neuleen yläosassa on mustia ohuita raitoja, mutta totesimme, että ne eivät häiritse viittomisen seuraamista. Hihojen pituuteen kannattaa kiinnittää huomiota, jos tumman paidan hihat ovat aivan ranteisiin asti, saattaa se helposti näyttää siltä, että viittojan kädet ovat irrallaan käsivarsista.

Kuvauksissa taustana oli vihreä kangas, mikä mahdollisti sen, että taustan väriä voitiin muuttaa myöhemmin. Editointivaiheessa Tattari kokeili erilaisia taustavaihtoehtoja, joista valitsimme mielestämme parhaan. Valitsemamme tausta on neutraali sininen, mutta ei täysin yksivärinen (KUVA 2). Tausta ei saa olla liian huomiota herättävä, jotta viittomista on helppo seurata, mutta täysin yksivärinen tausta olisi ollut tylsä vaihtoehto.

KUVA 2. Taustan väri

Viitottua puhetta voidaan tuottaa äänen kanssa tai ilman ääntä (Lappi & Malm 2011, 47). Kuvauvaiheessa viitoit tekstiit äänen kanssa kahdesta syystä; varmistaakseni, että puheen rytmi ja huulio olisivat mahdollisimman luonnolliset ja siksi, että editointivaiheessa Tattari tietäisi mitä videoilla viitotaan. Valmiissa produktissa puhe on mykistetty ja taustalle on laitettu musiikkia. Musiikki haluttiin lisätä tehtävien taustalle mukavaksi yksityiskohdaksi, jonka opiskelija saa halutessaan pois säätämällä laitteen ääniä.

Tämän opinnäytetyön produktin toteutustavaksi valittiin DVD, koska haluttiin, että oppimateriaalia voidaan käyttää tietokoneen lisäksi myös televisiolla DVD-soittimen avulla. Oppimateriaalin käyttöön vaaditaan siis joko tietokone tai televisio sekä dvd-soitin. Valikoissa siirtyminen tapahtuu tietokonekäytössä hiirellä tai nuolinäppäimillä ja DVD-soittimella taas kaukosäätimen nuolinäppäimillä. Tällä ratkaisulla pyrittiin siihen, että mahdollisimman monella olisi mahdollisuus käyttää kyseistä oppimateriaalia laitteistosta riippumatta.

7 TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa laadukasta viitotun puheen kertausmateriaalia ja prosessin myötä löytää vastaus alussa esitettyihin kehittämistehtäviin. Kehittämistehtävinä oli selvittää mitä pitää ottaa huomioon kun tuotettavan oppimateriaalin kohderyhmänä ovat aikuiset sekä millä tavalla opiskelijalle voidaan antaa palautetta digitaalisessa oppimateriaalissa. Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa pu-reudutaan siihen, täyttääkö produkti sille asetetut laatukriteerit. Toisessa alaluvussa keskitytään vastaamaan prosessin alussa asetettuihin kehitystehtäviin.

7.1 Produktin laadun arviointi

Tässä opinnäytetyössä produktin laadun arvioimiseen käytetään apuna Opetushallituksen (2006) Verkko-oppimateriaalin laatukriteereitä. Kriteerit jakautuvat neljään luokkaan: pedagoginen laatu, käytettävyys, esteettömyys ja tuotannon laatu. Jokaisesta luokasta on valittu tämän oppimateriaalin laadun arviointiin parhaiten sopivat kriteerit.

7.1.1 Pedagoginen laatu

Verkko-oppimateriaalin tavoitteet ja opiskelun luonne ilmaistaan selkeästi (Opetushallitus 2006, 15).

Oppimateriaali -DVD:n aloitussivulla kerrotaan millaisia teemoja materiaali sisältää, kenelle materiaali on suunnattu ja että materiaalin käyttäjältä vaaditaan viitotun puheen taitoa. Lisäksi sivulla on myös maininta siitä, että kyseessä on Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä tuotettu oppimateriaali, jonka on tilannut Kuuloliitto ry.

Verkko-oppimateriaali tukee kehittyneitä opiskelukäytäntöjä. Verkko-oppimateriaali on pedagogisesti joustava eli sitä voi käyttää eri tavoin. (Opetushallitus 2006, 15.)

Oppimateriaali on pedagogisesti joustava. Sitä on mahdollista hyödyntää esimerkiksi osana ryhmätyöskentelyä, vaikka oppimateriaali on suunniteltu itsenäiseen opiskeluun. Parhaiten ryhmätyöskentelyyn soveltuu kolmas tehtävä, joka voidaan toteuttaa esimerkiksi joko pienryhmissä käännöstehtävänä tai pareittain, jolloin parit harjoittelevat viittomaan eri tekstit ja viittovat ne sitten toisilleen. Tuotoksia voidaan verrata mallivastauksiin ja pohtia erilaisia ratkaisuja. Myös muita tehtäviä voidaan soveltaa ryhmätyöskentelyyn. Sovellettavuuden lisäksi joustavuutta tukee se, että opiskelija voi edetä materiaalissa missä tahansa järjestyksessä tai halutessaan jättää jonkin harjoituksen välistä.

Verkko-oppimateriaali soveltuu prosessityöskentelyyn ja tukee oppimisen motivaatiota (Opetushallitus 2006, 16).

Oppimateriaali etenee vaiheittain, mutta harjoittelua ei ole mahdollista keskeyttää ja tallentaa niin, että samaan vaiheeseen voisi palata myöhemmin. Näin siksi, että DVD-formaatissa tallentaminen ei ole mahdollista. Tallentamiselle ei kuitenkaan ole tarvetta, sillä tehtävät voi edetä haluamassaan järjestyksessä, eli opiskelija voi palata siihen tehtävään, johon on viimeksi jäänyt. Oppimateriaali mahdollistaa siis pitkäkestoisien työskentelyjen sen parissa.

Verkko-oppimateriaalin tieto esitetään aiheenmukaisessa, aidossa asiayhteydessä. Tieto esitetään oppijalle omaksuttavassa muodossa. (Opetushallitus 2006, 17).

Tehtävät on pyritty toteuttamaan niin, että aikuisten käyttäjien olisi helppo soveltaa oppimateriaalin teemoja käytäntöön ja omiin kokemuksiinsa. Tämä pyrkimys näkyy Saarnin perheenjäsenten esittelyissä sekä tuottamisharjoituksessa, jonka aiheet ovat kuuroutuneille ja huonokuuloisille varmasti tuttuja. Tavoitteena on, että tehtävien kautta opiskelija saa esimerkkejä siitä, kuinka soveltaa taitojaan käytännössä.

Opiskelun aikainen palaute on oppimista ohjaavaa ja ymmärtämistä korostavaa (Opetushallitus 2006, 17).

Oppimateriaalissa on pyritty oppimista tukevaan arviointiin. Käytännössä se näkyy automaattisena, opiskelun aikaisena palautteena, jolla reagoidaan opiskelijan toimintaan.

7.1.2 Käytettävyys

Verkko-oppimateriaali toimii yleisimmissä laite- ja järjestelmäkokoannoissa. Verkko-oppimateriaalissa ilmoitetaan oletettu laite- ja ohjelmaympäristö, tarvittavat lisäohjelmat ja niiden asennusohjeet. (Opetushallitus 2006, 18.)

Oppimateriaalin käyttöön vaaditaan tietokone, jossa on DVD-asema tai televisio ja DVD-soitin. Oppimateriaalin käyttö ei vaadi erillisten lisäohjelmien asentamista. DVD:n takakannen tiedoissa ilmoitetaan sen vaatima laitteisto.

Verkko-oppimateriaalin käyttö on nopeaa ja tehokasta (Opetushallitus 2006, 18).

Aloitussivulta löytyvät tärkeimmät oppimateriaaliin liittyvät tiedot. Seuraava sivu on päävalikko, josta voi valita haluamansa tehtävän. Tehtävistä voi aina siirtyä helposti takaisin päävalikkoon. Siirtyminen tapahtuu hiirellä, tietokoneen nuolinäppäimillä tai kaukosäätimen nuolinäppäimillä. Liikkuminen oppimateriaalissa on helppoa ja yksinkertaista, materiaali ei sisällä monimutkaisia polkuja.

Verkko-oppimateriaali ohjaa käyttäjää toimimaan oikein (Opetushallitus 2006, 19).

Materiaalin perustoiminnot ovat helppoja, eivätkä siksi vaadi erityistä ohjeistusta. Opiskelija saa selkeää, toimintaa tukevaa ja ohjaavaa palautetta käyttäessään materiaalia. Palaute kertoo opiskelijalle onko hän vastannut kysymykseen oikein vai väärin. Väärästä vastauksesta palaute kehottaa opiskelijaa yrittämään uudelleen.

Verkko-oppimateriaalin käyttöliittymä on selkeä ja innostava (Opetushallitus 2006, 20).

Käyttöliittymä on värikäs, mutta tyyliiltään ja asettelultaan selkeä kokonaisuus. Fontit ja värit ovat yhtenäisiä läpi oppimateriaalin. Materiaalin videot, äänet ja kuvat ovat hyvälaatuisia. Oppimateriaalin tekstit eivät sisällä kirjoitus- tai kielioppivirheitä ja ne on kirjoitettu hyvällä suomen kielellä. Käyttöliittymä on yksinkertainen ja sen toteutuksessa on pyritty huomioimaan käyttäjäryhmä.

7.1.3 Esteettömyys

Verkko-oppimateriaalin sisältö on kaikkien saavutettavissa (Opetushallitus 2006, 22).

Käytännön syistä materiaalin käyttäjältä vaaditaan näkökykyä. Kuitenkin esimerkiksi kuurosokea viitotun puheen käyttäjä saattaa pystyä käyttämään materiaalia, mutta se riippuu täysin hänen näkökyvystään. Materiaalissa ei ole mahdollisuutta kuunnella kirjoitettuja ja viitottuja tekstejä, mikä on hyvin looginen ja perusteltu ratkaisu, sillä tavoitteena on harjoitella viitottua puhetta, joka perustuu visuaalisuuteen. Oppimateriaalissa on taustamusiikkia, mutta halutessaan opiskelija voi hiljentää äänet pois päältä. Tekstin ja taustan värien välisestä kontrastista on pyritty tekemään riittävä, jotta tekstin erottaminen olisi helpompaa.

Verkko-oppimateriaalin sisältö ja käyttöliittymä ovat helppoja ymmärtää (Opetushallitus 2006, 23).

Käyttöliittymän kieli on suomi, sillä se on kieli, jota useimmat käyttäjät osaavat parhaiten. Käytettävä kieli on niin yksinkertaista ja ymmärrettävää kuin mahdollista. Niin kuin aiemmin on kerrottu, käyttöliittymä mahdollistaa kohtien ohittamisen tai keskeyttämisen, jos niiden suorittaminen on opiskelijalle mahdotonta.

7.1.4 Tuotannon laatu

Verkko-oppimateriaali tuotetaan hallitusti (Opetushallitus 2006, 25).

Produkti on tuotettu suunnitelmallisesti ja tuotantoprosessi on dokumentoitu. Tuotannon aikana on Materiaalin tuotantoon liittyvistä asioista on sovittu ja tehty myös kirjalliset sopimukset osapuolten kesken. Myös produktin tekijänoikeuksista on sovittu ja ne on siirretty opinnäytetyön tekijältä Kuuloliitto ry:lle kirjallisella sopimuksella.

Käyttäjryhmät, käyttäjien tarpeet ja käyttötilanteet otetaan huomioon (Opetushallitus 2006, 25).

Oppimateriaalin suunnittelussa on otettu huomioon opiskelijoiden lähtötaso ja tehtävistä on pyritty tekemään sopivan haastavia valitulle kohderyhmälle. Ongelmallista kuitenkin on, että tuotantovaiheessa ei voitu tietää minkä tasoiset henkilöt päätyvät lopulta materiaalia käyttämään. Viitotut tekstit ovat viittomisnopeudeltaan melko vauhdikkaita, joten aloittelijan voi olla vaikeaa pysyä perässä. Samoin materiaaliin valitussa viittomistossa on pohjana oletus, että materiaalin käyttäjä tietää suurimman osan valituista viittomista.

Materiaalin käyttäjät, käyttäjien tarpeet sekä käyttötilanteet on huomioitu materiaalin tuotannossa. Materiaalia ei kuitenkaan ole opinnäytetyöprosessin aikana testattu kohderyhmän edustajilla eikä siitä ole kerätty käyttäjiltä palautetta. Tämä luonnollisesti heikentää mahdollisuutta arvioida oppimateriaalin laatua objektiivisesti. Kuuloliitto ry voi halutessaan kerätä materiaalin käyttäjiltä palautetta ja hyödyntää sitä tulevaisuudessa oppimateriaalin kehittämisessä.

7.2 Vastaukset kehitystehtäviin

Ensimmäisenä kehitystehtävänä oli selvittää, mitä pitää ottaa huomioon kun tuotettavan oppimateriaalin kohderyhmänä ovat aikuiset. Iällä ja sen aikana karttuneella kokemuksella on vaikutuksensa aikuisen oppimisprosessiin. Iän myötä lähimuistin kuormituskyky heikkenee ja asioiden ulkoa opetteleminen vaikeutuu. Kokemus ja elämän aikana opitut asiat kuitenkin kompensoivat muistin heikentymistä, sillä liittä-

mällä uudet asiat vanhoihin muistoihin oppiminen tehostuu. Lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota aikuisen motivointiin. Aikuisopiskelu on usein vapaaehtoista, ja vaatii opiskelijalta motivaatiota ja mielenkiintoa aihetta kohtaan, jotta hän jaksaa suorittaa opinnot loppuun. Motivaatioon vaikuttaa esimerkiksi opiskelijan saama palaute omasta oppimisestaan ja kehittymisestään. Jos kyseessä on digitaalinen oppimateriaali, kannattaa kiinnittää huomiota myös materiaalin teknisiin ominaisuuksiin ja taitoihin, joita opiskelijalta vaaditaan materiaalin käyttämiseksi.

Toinen kehitystehtävä liittyy palautteen antamiseen digitaalisessa oppimateriaalissa. Tähän vaikuttaa paljon, onko materiaali tarkoitettu kokonaan itsenäiseen opiskeluun vai onko materiaali esimerkiksi osa jotakin kurssia. Lisäksi se millaisia oppimateriaalin tehtävät ovat, määrittelee myös pitkälti sen, miten palautetta voidaan antaa. Täysin itsenäiseen opiskeluun tarkoitettussa materiaalissa hyvä toteutustapa on automaattinen palaute. Jos materiaali on kurssin osa, voi opettaja antaa oppimateriaalin tehtävien perusteella opiskelijoille henkilökohtaista palautetta esimerkiksi sähköpostitse. Harjoitusohjelman antama automaattinen palaute on aina kaikille sama, joten siitä kannattaa suunnitella tietyllä tapaa neutraalia, jotta se soveltuu erilaisille käyttäjille.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön produktin valmistus eteni aluksi aikataulun mukaan ja alkukeväästä tilanne näytti sen suhteen hyvältä. Loppua kohden kävi kuitenkin ilmi, että produktin valmistuminen viivästyisi sovitusta aikataulusta. Produkti oli kuitenkin jo sen verran hyvällä mallilla, että pystyin arvioimaan sen laatua kirjallisessa osassa. DVD valmistui vain muutamaa päivää ennen opinnäytetyön viimeistä palautuspäivää. Opinnäytetyön tavoite saavutettiin, mutta täytyy todeta, että ennen kohderyhmältä saatuja käyttökokemuksia ja palautetta, on tulosten tarkempi arviointi pelkkää arvailua.

Toimin itse viittojana produktin videoissa ja katsonkin niitä hyvin kriittisellä silmällä. Sormitus-videoissa ilmeeni on vakava, mikä on luonnollisen huulion kannalta hyvä asia, mutta pieni hymy ei silti olisi tehnyt pahaa. Toisaalta jokaisessa videossa aloi-

tusilme pysyy samana, mikä on mielestäni visuaalisen toteutuksen kannalta positiivinen asia. Viitotuissa palautteissa ilmeeni on positiivinen ja sopii mielestäni palautteiden tyyliin.

Verrattuna tavallisiin keskustelutilanteisiin produktin videot on viitottu melko nopeaan tahtiin. Selkeä huulio kuitenkin helpottaa tekstin ymmärtämistä. Totesimme tilaajan kanssa, että tässä kohtaa pitää huomioida, että oppimateriaalin kohderyhmän oletetaan osaavan viitottua puhetta, joten heiltä voidaan odottaa myös nopeamman viittomisen ymmärtämistä. Muutamissa videoissa nimen sormitus ja huulio menevät hieman eri tahtiin, niin että sormitus tulee hieman huulion jäljessä. Mielestäni tämä ei kuitenkaan häiritse ymmärtämistä ja näin tapahtuu varmasti myös luonnollisissa viitottun puheen käyttötilanteissa, kun sormittaminen on hitaampaa.

Aikataulullisesti opinnäytetyö pysyi lopun kiirettä lukuun ottamatta aikataulussa. Suuntautumisopintojeni vuoksi vietin syksyllä paljon aikaa Kuopion kampuksella, joten produktin valmistusta ei olisi ollut järkevää aloittaa syksyllä, vaan se ajoitettiin tarkoituksella kevätlukukauteen. Näin jälkikäteen ajateltuna, jos tilanne olisi syksyllä ollut toinen ja Tattarin osallistuminen olisi varmistunut aikaisemmin, olisi produktin kuvaukset kannattanut toteuttaa jo ennen joulua. Näin olisi jäänyt aikaa esimerkiksi testata produktia kohderyhmällä ja pyytää siitä palautetta. Tällaisenaankin, ilman palautteenkeruuta, opinnäytetyö oli työmäärältään iso projekti yhdelle hengelle. Tämä siis neuvona niille, jotka suunnittelevat tulevaisuudessa samankaltaisen projektin toteuttamista. Työtä riittää varmasti kahdelle hengelle.

Opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen kokemus ja voin todeta oppineeni sen myötä paljon. Opinnäytetyöni aiheen kautta olen päässyt tutustumaan syvällisemmin pedagogiikkaan, erilaisiin oppimateriaaleihin, niiden tuottamiseen sekä teorioihin niiden takana unohtamatta teknologian tuomaa näkökulmaa oppimateriaalituotantoon. Nämä ovat kaikki aiheita, joita ei käsitellä viittomakielentulkin koulutusohjelmassa ja sen vuoksi työn toteuttaminen olikin hyvin haastava prosessi. Prosessin aikana olen tutustunut lukemattomiin teoksiin päästäkseni sisälle edellä mainittuihin aiheisiin, kartuttaakseni tietämystäni ja löytääkseni taas uusia ja uusia tietolähteitä. Vielä opinnäytetyön lähestyessä valmistumisistaan, löysin yhä edelleen uusia lähteitä tukemaan tekemiäni ratkaisuja. Mielestäni tämän työn teoriaosuudesta heijastuu hyvin todelli-

suus; kappale 4 *Viitottu puhe ja sen käyttäjät* sisältää tietoa, jonka olen oppinut ja sisäistänyt nelivuotisen koulutuksen saatossa, kun taas kappale 5 *Digitaalinen oppimateriaali* sisältää teoriaa minulle uusista aiheista, joita olen tämän prosessin aikana opiskellut.

Oppimateriaalin tuotantoon liittyen olisi ihanteellista, että aivan prosessin aluksi kerättäisiin kohderyhmältä toiveita liittyen materiaalin aiheisiin ja sisältöön. Sen jälkeen suunniteltaisiin oppimateriaali ja valmistettaisiin ensimmäinen versio, jota testattaisiin kohderyhmän edustajilla. Testistä saatujen palautteiden pohjalta kehitettäisiin materiaalia edelleen ja valmistettaisiin lopullinen tuotos. Tavoitteellista olisi myös, että tuotantotiimi koostuisi eri alojen ammattilaisista. Edellä mainittu prosessi ei opinnäytetyön puitteissa ollut mahdollinen, mutta se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tuotettu oppimateriaali voisi olla laadukas ja käyttökelpoinen tuote. Olen tyytyväinen työni tulokseen ja toivon, että työn tilaajakin kokee saaneensa hyvän ja käyttökelpoisen vastineen tilaukselleen.

LÄHTEET

Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Viitotun puheen tutkimushanke. Kuulonhuoltoliitto ry. Viitattu 27.9.2012.

www.kuuloliitto.fi/document.php?DOC_ID=63&SEC=b42aae0dbafccb21b8d14854c13876e2&SID=1#viitottu_puhe_kirjallisuudessa.pdf

Hentunen, Anna-Inkeri 2003. Rakennetaan kielitaitoa. Käytännön konstruktivismia kielenopettajille. Helsinki: WSOY.

Holopainen, Marja 2007. Aikuinen oppijana. Aikuisoppijan erityispiirteiden huomiointi aikuisopetuksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2010. Opinnäytetyöopas. Ammattikorkeakoulun perustutkinnot.

Hynynen, Heidi & Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2003. Elämä käsillä. Viittomakielentulkin ammattikuva. Helsinki: Multiprint Oy. Diakonia-ammattikorkeakoulu A Tutkimuksia 5.

Hämäläinen, Mia & Jauhiainen, Katariina & Ristimäki, Tanja 2008. Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Ilomäki, Liisa 2012. Erilaiset oppimateriaalit. Teoksessa Liisa Ilomäki (toim.) Laatusuhteita e-oppimateriaaleihin. E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa. 7–11. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:5. Viitattu 22.1.2013.

http://www.oph.fi/download/144415_Laatusuhteita_e-oppimateriaaleihin_2.pdf

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007. Kielitoimiston sanakirja. L-R 2. osa. 2. painos. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 140.

Kouri, Elina 2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001-2004. Loppuraportti. Kuulonhuoltoliitto ry. Viitattu 27.9.2012.

www.kuuloliitto.fi/document.php?DOC_ID=53&SEC=47c10994648a5126dd6c761f3525c077&SID=1#vipe_loppuraportti.pdf

Kristiansen, Irene 2004. Tehokkaita oppimisstrategioita. Esimerkkinä kielet. 1.–4. painos. Helsinki: WSOY.

Kulo, Alina 2009. "Opi viittomaan!". Viitotun puheen oppikirjan malli Omnivis Oy:lle. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäyte-työ.

Kuuloliitto ry 2009. Kuuloliiton historiaa vaiheittain. 14.8.2009. Viitattu 27.9.2012. www.kuuloliitto.fi/document.php?DOC_ID=73&SEC=c061ae9966ea9f6d617926c31a9e9332&SID=1#kuuloliiton_historia.pdf

Kuuloliitto ry 2012a. Huonokuuloisuus. Viitattu 27.9.2012. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>

Kuuloliitto ry 2012b. Kuuloliitto. Viitattu 14.12.2012. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/>

Kuuloliitto ry 2012c. Yhdistykset. Viitattu 27.9.2012. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/yhdistykset/>

Kuuloliitto ry 2013. Kurssit. Viitattu 10.1.2013. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuntoutus/kurssit/?c=11>

Kuulonhuoltoliitto ry 2006. Ikäkuulo. Kuulo ja ikääntyminen. Viitattu 23.4.2013.
www.kuuloliitto.fi/document.php?DOC_ID=42&SEC=62552e07ce1743f9a90faf80ddfb e38c&SID=1#ikakuulo_opas_web.pdf

Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 182–198.

Lappi, Päivi & Malm, Anja 2011. Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä. Teoksessa Kristiina HUUHTANEN (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 47.

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 199–225.

Laurén, Sirpa 2012. Opinnäytetyöstä. Sähköposti saara.pihlainen@humak.edu 9.1.2012.

Lehtinen, Erno & Kuusinen, Jorma & Vauras, Marja 2007. Kasvatuspsykologia. 2. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Opetushallitus 2006. Verkko-oppimateriaalin laatukriteerit. Työryhmän raportti. Viitattu 9.10.2012.

http://www.edu.fi/download/47132_verkko-oppimateriaalin_laatukriteerit.pdf

Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab, 26–63.

Rogers, Jenny 2004. Aikuisoppiminen. Suom. Taina Juvala. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Santala, Oona-Jemina 2012. Laula äänellä, jonka kuulen. Viittomien opetus viitotulle puheelle käännettyjen hittilaulujen kautta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2011. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2011, 1. Internetyhteydet ja internetin käyttö. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 27.3.2013.
http://www.stat.fi/til/sutivi/2011/sutivi_2011_2011-11-02_kat_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2006. Aikuiskoulutustutkimus. Kielitaito, tietotekniikan käyttö, ammattikirjallisuus ja koulutusmahdollisuudet 2006, 2. Yhä useampi aikuinen käyttää tietokonetta. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 27.3.2013.
http://tilastokeskus.fi/til/aku/2006/03/aku_2006_03_2008-06-03_kat_002_fi.html

Suominen, Riitta & Nurmela, Satu 2011. Verkko-opettaja. Helsinki: WSOYpro OY.

Tapola, Anna & Veermans, Marjaana 2012. Herätä ja tue kiinnostusta ja motivaatiota. Teoksessa Liisa Ilomäki (toim.) Laatus e-oppimateriaaleihin. E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa. 74–81. Opetushallitus. Oppaat ja käskikirjat 2012:5. Viitattu 22.1.2013.
http://www.oph.fi/download/144415_Laatus_e-oppimateriaaleihin_2.pdf

Vainionpää, Jorma 2006. Erilaiset oppijat ja oppimateriaalit verkko-opiskelussa. Opettajankoulutuslaitos. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Viitattu 23.4.2013. <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6553-9>

Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Whitton, Nicola 2009. Learning with Digital Games. A Practical Guide to Engaging Students in Higher Education. New York: Taylor & Francis Group.

LIITTEET

Liite 1 Viitotun puheen suositukset

Liite 2 Sormiaakkoset

Liite 3 Glossauksen perusteet

Liite 1. Viitotun puheen suositukset

Kouri, Elina 2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001-2004. Loppuraportti. Kuulonhuoltoliitto ry.

Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suositukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen.

Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen.

Viitottu puhe on huulitaluvun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä.

Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ)

Suosituksien merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA- 2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi -kirjan merkintäjärjestelmää mukaillen.

Sormitus - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa

Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A)

Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U)

Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

Yhdyssanat - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan

Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIES) talonmies viittomakielen mukaisesti, EI TALO+MIES

Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

Verbien kieltomuodot - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kierto

Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan.

(MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI- KOSKAAN)

Toteava olla – ei viitota, sanotaan vain huuliolla

Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN)

Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN) Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

Omistava olla – käytetään tarvittaessa

Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSIxx)

Omistus - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa. Minun

(OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3)

Kun lauseessa on possessiivisuffiksi (=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa), OMA viitotaan ennen pääsanaa.
Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

-isi - viittomaa käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi.

Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa. (MINÄ+ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO)

Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen.

(JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+MINÄ+ILOINEN)

Haluaisin lähteä kotiin. (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN)

Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla ulkona. - Ei olisi.

(EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI)

Kohteliaassa kysymyksessä "Avaisitko ikkunan?", riittää kohtelias ilme, ei viitota -isi-viittomaa (AVA-TA+SINÄ+IKKUNA)

Persoonapronomini - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun suomen kielen verbimuoto sisältää persoonan

Tulimme kotiin ihan äsken. (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN)

Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

Kysymys - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai persoonapronomini.

Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö? (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ)

Kysymysviittomia käytetään viittomakielen mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme? (KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa? (MONTA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

Vahvistavat ilmaukset - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio

Olet todella kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS)

Minulla on aika paljon rahaa. (MINÄ+PALJON+RAHA)

Demonstratiivipronominit (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai käytetään pelkkää huuliota

Relatiivipronominit (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai osoittelua - EI J-KIRJAINTA

(Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.)

(TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR)

Talossa, jossa asuin lapsena, oli vihreä ovi.

(TALO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI)

Auto, jonka ajattelin ostaa, on liian kallis.

(AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)

Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8

Kun olin pieni, asuin maalla.

(AIKAISEMMIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU)

Kun alkaa sataa, lähden kotiin.
(MYÖHEMMIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

Vertailu - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa
Tämä on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE)

Entinen autoni kulki nopeammin kuin vanha.

(OMA-1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)

Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA, poikkeus:

Sinä olet yhtä vanha kuin minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ)

komparatiivin kanssa KUIN sanotaan vain huuliolla

Komparatiivissa samoin kuin viittomakielessä komparatiivin tunnuksen suunta vaihtuu,
kun jotain on vähemmän: halvempi ↓

Ilmeet - käytetään myös viitotussa puheessa, kunhan huulio on selkeä ja näkyvässä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä, mutta pelkkä ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja mahdollisesti viittoma.

Tilan käyttö - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivat viittomat poistu näkökentästä.

Polysynteettiset viittomat (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa puheessa
Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät on aseteltu riviin)

Perfekti (on ollut)

Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

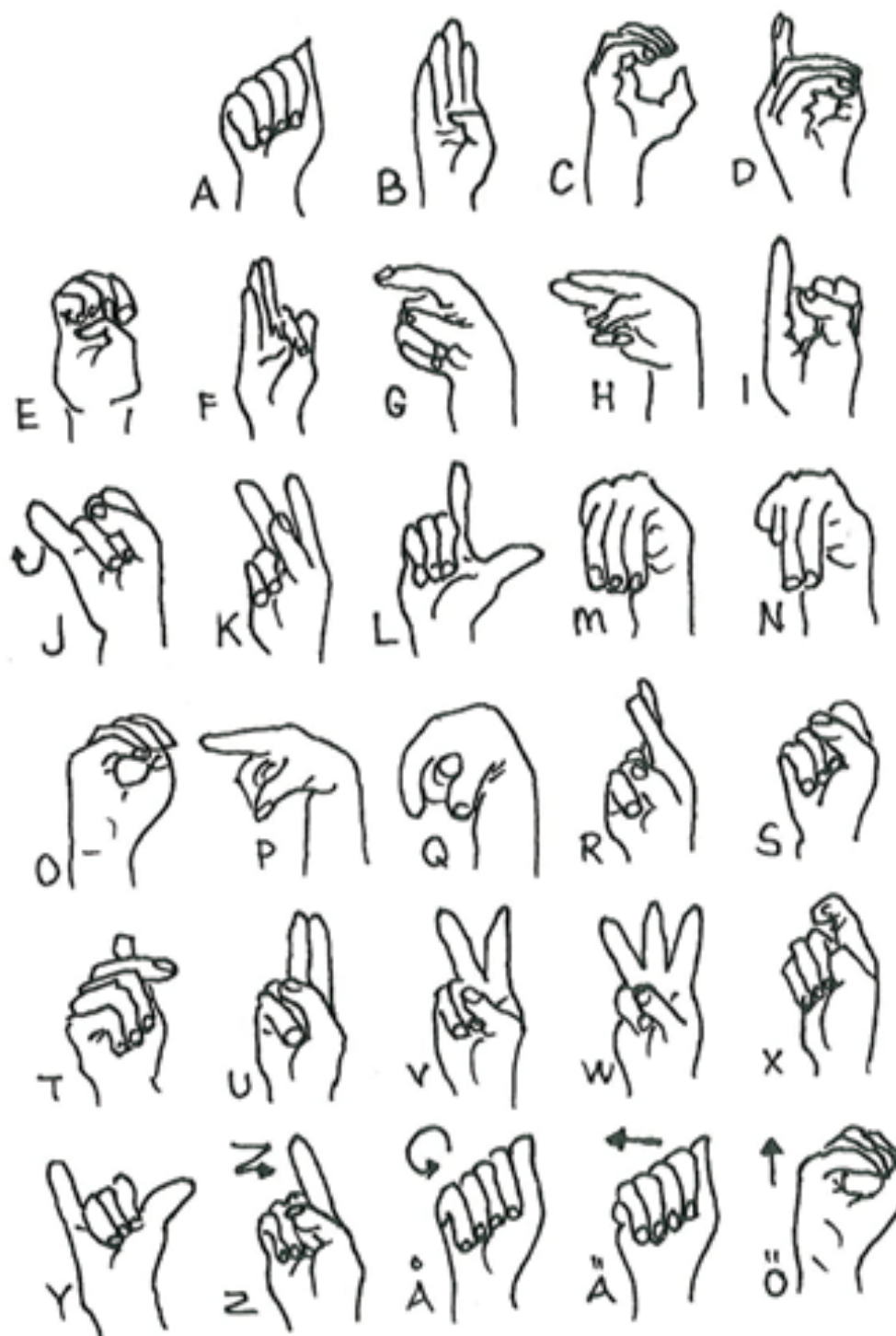
Pluskvamperfekti (oli ollut)

Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)

Liite 2. Sormiaakkoset.

Kuulokynnys 2013. Kommunikaatio. Sormiaakkosviestintä. Viitattu 29.3.2013.

<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/sormiaakkosviestinta/>

Liite 3. Glossauksen periaatteet.

Koonti: Torkkeli, Kirsi 2011. Kymmenen virttä kouluun. Evankelis-luterilaisen kirkon virsisuosituslistalta (1-2 luokat) valittujen kymmenen virren käännökset viitotulle puheelle. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. 68–69.

VIITTOMAT Sivut 17- 23

1. Viittomat merkitään isoilla kirjaimin kirjoitetuilla perusmuodossa olevilla sanoil- la.
2. Glossatut viittomat = sanat viitotaan kirjoitetussa järjestyksessä Esimerkiksi AAMU MINÄ HERÄTÄ KELLO KUUSI. ”Herään aamulla kello kuusi.”
3. Väliiviiva sanojen välissä, kertoo, että kysymyksessä on yksi viittoma. Esimerkiksi EI-KOSKAAN
4. Viittomaan liitetty x-merkki osoittaa toistoa, viittoma viitotaan kaksi kertaa. xx- merkin- tä osoittaa, että viittomaa toistetaan useita kertoja. Esimerkiksi MINÄ ISTUA ODOT- TAAx TUNTIxx. ”Olen istunut odottamassa tuntikausia.”
5. Tauotusta ilmaistaan /-merkillä. / osoittaa yhyttä hengähdystaukoa, kun taas // merkityn tauon aikana esimerkiksi katseen ja / tai vartalon asento muuttuu. Esimer- kiksi JOS SINÄ TULLA / MINÄ ILOINEN. ”Olen iloinen, jos tulet.”

TILANKÄYTTÖ Sivut 31-34

6. Tilankäytöllä ajatellaan tilakartan alueita 1-8, niiden käyttöä tarkentavat perus- tila sekä y= ylätila ja a= alatila.
7. Aluenumeroita liitetään viittomiin pääasiassa kahdella tavalla; viittoman loppuun (TALO-3) tai sekä alkuun että loppuun (1-ANTAA-2), jolloin ensimmäinen numero osoittaa liikkeen alkamisalueen ja jälkimmäinen sen päättymisen. Esimerkiksi 1-KATU-2 MINÄ 3-KÄVELLÄ-4. ”Kävelen kadun poikki.”

OSOITUKSET Sivut 43- 44

8. Osoitukset ilmaistaan lyhenteellä os. ja tilan aluenumeroilla OS-3 tai OS-3-4 esimer- kiksi AUTO OS-4 HIENO MINÄ KATSOA. ”Katselen tuota hienoa autoa.”